

KRIMINAALPOLIITIKA ARENGUSUUNAD AASTANI 2018

EESMÄRGID

1. „Kriminaalpoliitika arengusuundadega aastani 2018“ (*edaspidi arengusuunad*) määratletakse pikaajalised eesmärgid ja tegevused, millest avalik sektor peab lähtuma oma tegevuse kavandamisel ning elluviimisel.
2. Kriminaalpoliitika eesmärgiks on ühiskonna turvalisuse tagamine süütegude ennetamise ja nendele reageerimise, süütegudega tekitatud kahju vähendamise ning õigusrikkujatega tegelemise kaudu.
3. Kriminaalpoliitika esmasteks eesmärkideks on korduvkuritegevuse ning alaealiste kuritegevuse ennetamine. Alaealiste kuritegevuse ennetamine võimaldab ära hoida kuritegusid täiskasvanueas; korduvkuritegevuse ennetamine vähendab kuritegude arvu ning kuriteoohvriks langemise riski.
4. Kuna ühiskonnale tekitavad kõige suuremat kahju organiseeritud kuritegevus, sealhulgas majandus-, korrupsiooni-, küber- ja inimkaubanduse kuriteod, ning isikuvastased kuriteod, sealhulgas perversed, siis tuleb kõrgendatud tähelepanu pöörata nimetatud kuritegude ennetamisele ning neile reageerimisele.
5. Avalik sektor peab oma tegevuseesmärkide seadmisel ja poliitika väljatöötamisel, eriti sotsiaal- ja hariduspoliitikas ning asulate planeerimisel, kriminaalpoliitika arengusuundadega arvestama. Iga ministerium annab kord aastas Justiitsministeriumile arengusuundade täitmisest aru, mille põhjal esitab Vabariigi Valitsus Riigikogule hiljemalt 1. märtsiks iga-aastase ülevaate kriminaalpoliitika arengusuundade elluviimisest. Kriminaalpoliitika tulemuslikkuse hindamisel lähtutakse nii iga-aastastest ohvriuringute andmetest kui ka kuritegevuse statistikast.

PÕHIMÕTTED

6. Kriminaalpoliitika kavandamisel ja elluviimisel tuleb avalikul sektoril teha koostööd era- ja mittetulundussektoriga, kaasates vabatahtlikke. Avaliku sektori ülesanne on arendada keskkonda, kus nii mittetulundus- kui ka erasektor saaksid täita oma rolli süütegude ennetamisel.
7. Süütegude ennetamine peab toimuma eelkõige kohalikul tasandil. Kohaliku omavalitsuse ülesandeks on kohalikku elanikkonda ning era- ja mittetulundussektorit kaasates vähendada süütegusid soodustavaid tegureid.
8. Kriminaalpoliitilised otsused ning seadusemuudatused peavad põhinema teaduslikel uuringutel ning kvaliteetse statistika analüüsil. Selleks et vältida kvaliteedis järele andes ja kiirustades koostatud eelnõusid, tuleb kõikide olulisemate eelnõude puhul teha eelnevad mõju-uuringud. Kvaliteetse ja tervikliku statistika saamiseks tuleb jätkuvalt arendada e-toimiku menetlusinfosüsteemi.
9. Kriminaalpoliitika peab arvestama võimalikke tulevikuriske ning olema valmis Eestis seni veel tundmatute või vähe levinud rassilise, etnilise ja religioosse taustaga probleemide, näiteks sundabielud, aumõrvad, inimkaubanduse sihtriigiks saamine, ennetamiseks ning neile reageerimiseks.
10. Kannatanu ja tunnistaja väärikas kohtlemine kriminaalmenetluses suurendab inimeste usaldust õiguskaitseüsteemi vastu, aitab ära hoida teiseseid kannatusi ning leevendada kuriteoga tekitatud kahju. Õiguskaitseasutused ja kohtud peavad võtma tarvitusele meetmed, et vältida kannatanute ja tunnistajate kriminaalmenetlusega kaasnevate teiseste kannatuste tekkimist, sealhulgas vältima menetluse venimist ning tagama isikuandmete kaitse.
11. Nüüdisaegsete kohtuekspertiisiliikide (DNA, IT jt) arendamine ning nende kasutamise laiendamine aitab tagada kvaliteetsema, säästlikuma ning isikute põhiõigusi vähem riivava kriminaalmenetluse.
12. Digitaalse e-toimiku menetlusinfosüsteemi arendamine aitab kaasa kriminaalmenetluse osapoolte paremale koostööle ning vähendab halduskoormust. Riik peab neid infosüsteeme arendama järjepidevalt, tagades sealjuures ekspertiisi- ja karistusandmete rahvusvahelise kasutamise võimaluse.

ARENGUSUUNAD

Alaealiste kuritegevuse ennetamine

13. Alaealiste kuritegelikule teele sattumise vältimiseks ning riskilaste varajaseks tuvastamiseks tuleb kohalikel omavalitsustel välja töötada kasvukeskkonnas esinevate probleemide varajase tuvastamise süsteem, Sotsiaalministeeriumil koos kohalike omavalitsustega tuleb arendada lapsevanemate vanemlikke oskusi ning parandada valdkonna spetsialistide koostööd.
14. Koolikeskkonnas esinevate probleemidega tegelemine aitab vältida alaealiste kuritegelikule teele sattumist. Haridus- ja Teadusministeeriumil tuleb koos kohalike omavalitsuste ja koolidega rakendada meetmeid koolikohustuse mittetäitmise, koolikiusamise ning teiste koolikeskkonnas esinevate õpilaste vaimset ja füüsilist turvalisust mõjutavate probleemide vältimiseks.
15. Alaealiste kuritegudele paremaks reageerimiseks tuleb Haridus- ja Teadusministeeriumil tagada alaealiste komisjonide ning nende kohaldatavate mõjutusvahendite ühtlane kvaliteet üle Eesti, soodustada kohalike komisjonide loomist ning tagada, et süütegude arutelu alaealiste komisjonis ei ületaks üldjuhul 14 päeva.
16. Erikoolid ei tohi soodustada alaealiste korduvõigusrikkumisi, vaid peavad toetama alaealiste iseseisvat õiguskõuet toimetulekut. Haridus- ja Teadusministeeriumil tuleb arendada erikoolid toimivateks õppe-kasvatusasutusteks: korrastada infrastruktuur, individualiseerida õppe-kasvatustöö, tagada vajalikud tugiteenused ning koos kohalike omavalitsustega tagada erikooli lõpetanute järelhooldus.
17. Alaealiste kurjategijatega seotud kriminaalasjade kiire menetlemine aitab vähendada noorte tulevase süütegusid ning vähendab kriminaalmenetlusega alaealisele kaasnevaid võimalikke negatiivseid tagajärgi. Prokuratuuril ja politseil tuleb tagada, et alaealiste kriminaalasjade kohtueelne menetlus ei kehtaks üldjuhul üle ühe kuu.

Korduvkuritegevuse ennetamine

18. Korduvkuritegevust mõjutavad eelkõige sõltuvusprobleemid ja süüdimõistetute hilisem toimetulematus. Narkomaaniaravi vangistuse alternatiivina annab lisaks sõltuvusest võõrutamisele või selle kontrolli alla saamisele kasu ka retsidiiivsuse vähenemise kaudu. Justiitsministeeriumil tuleb koos Sotsiaalministeeriumiga tagada narkomaania sõltuvushäirega kurjategijate ravikohad ja -võimalused; samuti tuleb Sotsiaalministeeriumil arendada ja kinnitada narkomaanide ravi- ja rehabilitatsiooniteenuste kvaliteedistandardid.
19. Kinnipeetavate vabanemisejärgse toimetuleku soodustamiseks tuleb Justiitsministeeriumil koostöös Sotsiaalministeeriumi, kohalike omavalitsuste ning mittetulundusühendustega luua üle-eestiline tugiisikusüsteem vanglast vabanenute iseseisva toimetuleku toetamiseks. Korduvkuritegevuse vähendamiseks tuleb tagada rehabilitatsiooniprogrammid kurjategijatele, sealhulgas seksuaalkurjategijatele.
20. Justiitsministeeriumil tuleb koos teadusasutustega luua korduvkurjategijate seire rahvusvaheliselt võrreldav süsteem, mille eesmärgiks on anda sotsioloogilist teavet kriminaalkaristuse saanud isikute toimetuleku ning edasise elutee kohta (retsidiiivsuse uuring).
21. Kinnipidamisasutuses peaksid viibima kõige ohtlikumad kurjategijad, samal ajal tuleb soodustada alternatiivkaristuste kasutamist (ÜKT, sõltuvusravi, leppimine jne). Kuna vangistuse suur osakaal soodustab korduvkuritegevust, tuleb Justiitsministeeriumil kinnipeetavate arvu lääneeuroopalikule tasemele viimiseks lõpule viia vanglate reform ning sulgeda laagri tüüpi vanglad: liita Tallinna ja Harku vangla ning avada uus Tallinna vangla, samuti sulgeda Murru vangla.

Isikuvastaste kuritegude ennetamine

22. Alkoholi liigtarvitamine on peamine isikuvastaste kuritegude toimepanemist soodustav tegur. Vabariigi Valitsusel tuleb heaks kiita riikliku alkoholipoliitika raamdokument, mille eesmärgiks on alaealiste alkoholitarvitamise ning sellest tulenevate kahjude vähendamine; alkoholi riskitarvitamise ja sellest tekkivate kahjude vähendamine.
23. Perevägivald on raske isikuvastane kuritegu, mille tunnistajaks ning ohvriks olemine lapseas suurendab tõenäosust puutuda vägivallaga kokku täiskasvanuna nii ohvri kui ka toimepanijana. Laialdane teavitamine perevägivallast kui raskest isikuvastasest kuriteost aitab kaasa selle kuriteo suhtes negatiivse hoiaku kujundamisele ühiskonnas ning võitlemisele selle vastu, seetõttu tuleb Sotsiaalministeeriumil suurendada ühiskonna teadlikkust perevägivallast, kaasates selleks politseid ja kohalikke omavalitsusi. Prokuröridel tuleb sobivatel juhtudel koos ohvriabitöötajatega rakendada ohvri ja kurjategija lepitamist.
24. Isikuvastaste kuritegude ohvritele, sealhulgas inimkaubanduse ja perevägivalla ohvritele, tuleb Sotsiaalministeeriumil koostöös kohalike omavalitsuste ja mittetulundussektoriga tagada üle Eesti piisaval hulgal varjupaiku. Politseil tuleb teavitada sihtrühmi abi saamise võimalustest ning abivajajad ohvriabitöötajate juurde suunata. Sotsiaalministeeriumil tuleb arendada ohvriabisüsteemi, muutes seda kliendikeskseks.
25. Alaealise kannatanuga isikuvastastes kuritegudes tuleb politseil ja prokuratuuril tagada kiire kohtueelne menetlus, mille pikkus üldjuhul ei tohiks ületada kolme kuud.

Organiseeritud ja raske peitkuritegevuse ennetamine

26. Organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses tuleb vähendada kuritegevusest saadavat tulu kurjategijate poolt. Õiguskaitseasutustel tuleb keskenduda kriminaaltulu äravõtmisega seotud meetmetele, muu hulgas tuleb selleks tagada valdkonna spetsialistide süsteemne koolitus.
27. Organiseeritud ja piiriülese kuritegevuse vastases võitluses tuleb kasutada ning arendada rahvusvaheliste organisatsioonide justiits-, politsei- ja tollikoostöö instrumente. Prokuratuur ja uurimisasutused peavad ühiselt planeerima ressursse prioriteetsete valdkondadega tegelemiseks.
28. Raskete ning suure kahjuga majandus- ja korrupsioonikuritegude vastu võitlemiseks tuleb tagada igas uurimisasutuses ning ringkonnaprokuratuuris piisav arv nimetatud kuritegude menetlemisele spetsialiseerunud uurijaid ning prokuröre. Korrupsioonikuritegude uurimise kvaliteet politseiprefektuurides peab paranema.
29. Küberkuritegevuse vastane võitlus peab keskenduma alaealiste seksuaalse kuritarvitamise vastasele võitlusele, suurte arvutikelmuste tõkestamisele ning arvutiviiruste ja häkkimise leviku tõkestamisele. Küberkuritegevuse ennetamisel tuleb koostöös erasektoriga tegeleda haavatavate sihtrühmade (näiteks alaealised, eakad) teadlikkuse tõstmisega. Küberkuritegevuse paremaks piiramiseks tuleb tagada piisava hulga IT-spetsialistide olemasolu õiguskaitseasutustes.